

MANIFEST ZA PRAVNO ZNANOST V SLOVENIJI

Zavedajoč se, da je pravna znanost eden temeljnih stebrov demokratične in pravne države, ter prepričani, da brez domače pravne misli ni mogoče ohraniti vladavine prava, varovati človekovih pravic in zagotavljati kakovostnega delovanja pravnih institucij v Republiki Sloveniji (RS), izražamo zaskrbljenost nad razmerami, v katerih se je znašla pravna znanost v RS.

Soočamo se z vrednotenjem, ki je bilo oblikovano po meri naravoslovnih in tehničnih ved ter ne odraža značilnosti pravnega raziskovanja. Sistem, ki temelji predvsem na kazalnikih, vezanih na podatkovne baze, kot je *Web of Science*, ne more zajeti dejanskega pomena in vpliva pravne znanosti na družbo. Taka merila usmerjajo raziskovalce v formalno merljive objave, namesto v poglobljena in družbeno relevantna dela. Posledica je drobljenje raziskovalnih tem, zmanjševanje pomena znanstvenih monografij ter preusmerjanje raziskovalne pozornosti v tuje, zlasti angleške revije, ki ne obravnavajo vprašanj, bistvenih za slovensko pravno državo.

Pravna znanost je neločljivo povezana z vladavino prava in je eden od temeljev slovenske državnosti. Njeno poslanstvo je spremljati, razlagati in kritično presojati razvoj prava ter s tem varovati ustavni red in temeljne vrednote RS. Brez močne pravne znanosti v RS se izgublja sposobnost samostojnega razvoja pravnega reda, kar dolgoročno ogroža suverenost in stabilnost pravnega sistema.

Ravnotežje med mednarodno odprtostjo in nacionalno odgovornostjo

Pravna znanost je po osamosvojitvi RS in njeni vključitvi v Evropsko unijo (EU) ter v druge mednarodne organizacije postala neločljiv del mednarodnega znanstvenega prostora. Vpetost slovenskih pravnih raziskovalcev v mednarodne raziskovalne tokove, objavljanje v priznanih tujih revijah in pri uglednih založbah ter sodelovanje v mednarodnih raziskovalnih in pedagoških mrežah je nujna in neodtujljiva sestavina sodobne pravne znanosti. S tem slovenski raziskovalci na področju prava prispevajo k razvoju mednarodnih standardov vladavine prava ter hkrati krepijo ugled slovenskega pravnega znanja v svetu.

Razvoj v zadnjih desetletjih jasno kaže, da se je mednarodna dejavnost slovenskih raziskovalcev na področju prava izrazito okrepila. Število tujih objav na področju prava je danes približno trikrat večje, kot je bilo na začetku tega stoletja, po letu 2015 pa hitro narašča tudi delež objav v najvišje rangiranih revijah. Ta trend kaže na visoko raven mednarodne primerljivosti in odličnosti pravnih raziskovalcev iz RS, ki jo je treba ohranjati in nadalje spodbujati.

Ta manifest v nobenem pogledu ne postavlja pod vprašaj pomena mednarodnih objav, niti ne posega v svobodo raziskovalcev, da svojo znanstveno odličnost izkazujejo v mednarodnem okolju. Nasprotno – raziskovalce na vseh področjih prava se spodbuja, da še naprej objavljajo v priznanih mednarodnih revijah in pri uglednih založbah, se povezujejo s kolegi v tujini ter dejavno sodelujejo v mednarodnih raziskovalnih in pedagoških projektih.

Enakovrednost slovenskih in tujejezičnih znanstvenih objav v pravu

Jedro skrbi, ki jo izraža manifest, ni mednarodna odprtost, temveč nevarnost, da bi pravne objave v slovenščini in raziskovanje temeljnih vprašanj slovenskega pravnega reda postale sistemsko zapostavljene, zaradi česar bi se jih raziskovalci vse redkeje lotevali.

Če bi se utrdilo razumevanje, da so znanstveno relevantne zgolj mednarodno zanimive teme in tujejezične objave, obstaja resno tveganje, da vprašanja, ki so ključna za delovanje slovenske pravne države – vendar za mednarodno akademsko skupnost niso posebej zanimiva – ne bodo deležna ustreznih znanstvenih obravnave. To bi imelo dolgoročno negativne posledice za kakovost zakonodaje, sodne prakse in varstvo pravic državljanov ter drugih prebivalcev RS.

Ravnotežje med mednarodno odprtostjo in nacionalno odgovornostjo zato pomeni priznanje **dveh enakovrednih razsežnosti pravne znanosti**: njene vpetosti v mednarodni znanstveni prostor in njene odgovornosti do domačega pravnega reda. Mednarodna odličnost in kakovostno raziskovanje pravnih izzivov slovenskega prostora nista v nasprotju, temveč se dopolnjujeta. **Le pravna znanost, ki hkrati soustvarja mednarodno pravno misel in poglobljeno reflektira domači pravni sistem, lahko dolgoročno zagotavlja stabilnost, razvoj in suverenost pravne države.**

Vloga pravne znanosti

Pravna znanost ima odgovornost do družbe, da s svojim znanstvenim delom ohranja pravno kulturo, pravni jezik in razumevanje prava v nacionalnem prostoru. Njena vloga presega akademske okvire: je ogledalo delovanja oblasti, temelj pravne izobrazbe in vir strokovne neodvisnosti pravosodja.

Raziskovalne organizacije, ki delujejo na področju prava, morajo pri svojem delovanju zasledovati ravnotežje med mednarodno uveljavljenostjo raziskovalcev in ohranjanjem njihovega interesa za preučevanje stanja pravne države v RS. Mednarodna odprtost je pomembna, vendar ne sme voditi v zanemarjanje temeljnih vprašanj domačega pravnega reda, ki jih tuji raziskovalci ne bodo obravnavali.

Pravna znanost mora ostati tudi tesno povezana s pravno prakso – s sodstvom, zakonodajo, upravo in gospodarstvom. Njena naloga ni le teoretično preučevanje prava, ampak tudi oblikovanje rešitev, ki prispevajo k boljši pravni praksi in učinkovitejšemu varstvu pravic državljanov in drugih prebivalcev RS. Pretok znanja med akademskim okoljem in pravno prakso je nujen za delujočo pravno državo.

Zanemarjanje domačega pravnega raziskovanja pomeni postopno izgubo intelektualne suverenosti in zmanjšuje sposobnost pravnega sistema, da se samoreflektira, popravlja in razvija.

Monografije kot temeljna oblika pravnega izraza

Sistemske pravne monografije so v slovenskem prostoru v preteklosti odločilno prispevale k razvoju pravne znanosti in uveljavitvi pravne države. Brez njihovega ustreznega vrednotenja obstaja resna nevarnost, da bodo postopno izginjale, s tem pa bo ogrožen dolgoročni razvoj pravne stroke v RS.

Znanstvena monografija je temeljni izraz pravnega raziskovanja: nastaja kot rezultat večletnega raziskovalnega dela, omogoča celovito obravnavo pravnih vprašanj in trajno vpliva na razvoj stroke. Fiksno razmerje med monografijami in članki, ki ga uporabljajo habilitacijska in evalvacijska merila v RS, ne odraža dejanske narave raziskovanja v pravu in humanistiki ter spodbuja drobljenje raziskav in kratkoročne objave namesto celovitih znanstvenih del, ki tvorijo temelj pravne misli.

Podpiramo prizadevanja, da se razmerje med monografijami in članki v merilih NAKVIS, ARIS in univerz prilagodi po načelu individualne presoje. Obsežne in vsebinsko zahtevne monografije morajo biti prepoznane kot samostojni znanstveni dosežki najvišje vrednosti. Le tako bo sistem spodbujal pripravo poglobljenih del, ki prispevajo k trajnemu razvoju pravne znanosti v RS.

Enakovrednost domačih in mednarodnih objav

Slovenske pravne revije, ki sledijo visokim znanstvenim standardom in so priznane znotraj pravne skupnosti, morajo imeti enako znanstveno veljavo kot mednarodne revije. Znanstvene veljave namreč ni dopustno presojati glede na poreklo ali jezik revije, temveč izključno glede na kakovost objavljenih raziskav. Posledično objave v slovenskem jeziku ne morejo biti obravnavane kot manjvredne, zlasti kadar obravnavajo vprašanja, bistvena za ohranitev in razvoj pravne države v RS, ki zaradi svoje specifičnosti ne dosega nujno mednarodnega raziskovalnega interesa.

V duhu Leidenskega manifesta je treba zaščititi odličnost lokalno relevantnih raziskav in priznati, da pravna znanost v svojem bistvu izhaja iz nacionalnega pravnega okolja, ki ga sooblikuje in nadzira. Po vzoru skandinavskih držav je treba razviti nacionalni register priznanih pravnih revij, ki bo zagotavljal, da se kakovost in vpliv domače znanstvene produkcije ustrezno prepoznata in vrednotita.

Ob priznavanju enakovrednosti domačih revij je treba hkrati vlagati v njihovo kakovost, prepoznavnost in uredniško odličnost. Slovenske pravne revije morajo ostati temelj pravne kulture in znanstvene razprave, vendar hkrati slediti najvišjim standardom recenzijskega postopka, mednarodne odprtosti in aktualnosti. Tako bodo privlačne za najboljše avtorje, ne da bi pri tem izgubile svojo identiteto.

Slovenska pravna država in slovenski jezik

Vprašanje jezika v pravu ni le kulturno ali simbolno, temveč tudi vsebinsko vprašanje in hkrati ključni državotvorni element. Jezik določa raziskovalno temo: objave v tujem jeziku večinoma obravnavajo teme, pomembne za mednarodno okolje, medtem ko teme, bistvene za slovenski pravni red, pogosto ostajajo brez znanstvene obravnave in s tem brez podpore v pravni teoriji.

Komunikacija znanstvene skupnosti o pravnih vprašanjih, ki so specifična za pravni red v RS, pri kateri ne sodelujejo tuji raziskovalci, ne sme potekati v angleščini. S tem izgubljammo slovensko pravno identiteto in prekinjamo tradicijo strokovnega izražanja v slovenskem jeziku. Slovenska pravna terminologija se je skozi desetletja razvijala v domačih pravnih revijah – začevši s *Pravnikom* (1862) – in je del našega nacionalnega zaklada ter izjemnega pomena za ohranjanje pravne kulture in samobitnosti naroda.

Slovenski jezik v pravni znanosti ne pomeni le oblike izražanja, temveč nosi pomen, ki ga je mogoče razumeti le znotraj slovenskega pravnega prostora. Slovenski državljani, ko se soočajo z vprašanji, povezanimi s pravno državo, uporabljajo pravno znanost v RS – in ta mora ostati slovenska. To ni le vprašanje jezika, temveč vprašanje samega delovanja pravne države.

Poziv

Pozivamo državne organe, univerze, raziskovalne institucije in strokovne organizacije, naj prepoznajo pravno znanost v RS kot javno dobro, ki je nepogrešljivo za ohranjanje pravne države in demokratične kulture. Potrebna je sprememba vrednotenja znanstvenega dela, ki bo omogočila pravično obravnavo pravnih raziskav, spodbujala pripravo temeljnih znanstvenih monografij ter priznavala znanstveno veljavo domačim pravnim revijam. Raziskovalne institucije morajo spodbujati raziskovalce, da poleg mednarodne prepoznavnosti ohranjajo zavezanost raziskovanju domačih pravnih vprašanj in prispevajo k razumevanju ter krepitvi pravne države v RS.

Manifest izraža skupno voljo in zavezo treh pravnih fakultet v RS ter obeh zvez društev pravnikov, ki bodo v okviru koordinacijske skupine spremljale uresničevanje teh načel in predlagale nadaljnje ukrepe za ohranjanje ter razvoj pravne znanosti in jezika v RS. Le tako bomo ohranili ravnotežje med mednarodno odprtostjo in nacionalno odgovornostjo ter zagotovili, da bo pravna znanost ostala zavezana svojemu temeljnemu poslanstvu – služiti pravu, družbi in državi.

Priznavanje evropskih projektov s področja prava

Pozivamo, da se projekti, financirani iz programov Direktorata EU za pravosodje in potrošnike, v RS sistemsko priznajo kot znanstvenoraziskovalno relevantni. Veljavna ureditev po 80. členu Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID) pravo obravnava izrazito postransko ali le kot podporno disciplino drugim raziskovalnim področjem. Čeprav program »Justice« primarno podpira pravosodno sodelovanje, usposabljanje in dostop do pravnega varstva, njegovi projekti pomembno pripomorejo k razvoju evropskega prostora pravice, krepitvi vladavine prava ter ustvarjanju novega pravnega znanja, kar potrjuje tudi njihova raziskovalna komponenta v praksi. Njihovo nepriznavanje pomeni neutemeljeno omejevanje mednarodnega vključevanja slovenskih pravnih raziskovalcev in sistemsko zaviranje razvoja pravne znanosti.

Sklep

Pravna znanost v RS ni zgolj akademska dejavnost, temveč hrbtenica pravne države, njen spomin in njen glas razuma. Če bo izgubila svoj položaj, bo izgubila tudi država sposobnost, da razume samo sebe.

Zato pozivamo k skupnemu prizadevanju za sistem, ki bo varoval, spodbujal in vrednotil pravno znanost v skladu z njenim poslanstvom – v službi prava, družbe in države.

Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta
Prof. dr. Miro Cerar, dekan

Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta
Prof. dr. Tomaž Keresteš, dekan

Nova univerza, Evropska pravna fakulteta
Doc. dr. Katarina Vatovec

Zveza društev pravnikov Slovenije
Prof. dr. Miha Juhart, predsednik

Zveza društev za gospodarsko pravo Slovenije
Prof. dr. Vesna Rijavec, predsednica